

Onderzoek en mitigatie ihkv Flora- en faunawetgeving

Onderzoek en mitigatie ihkv Flora- en faunawetgeving

dossier : BD1996
registratienummer : BD1996_R20140917_NL98237_d1.0
versie : 1.0
classificatie : Klant vertrouwelijk

Universiteit van Amsterdam

23 december 2014

INHOUD	BLAD
1 INLEIDING	3
1.1 Algemeen	3
1.2 Doel en scope van dit rapport	3
1.3 Ligging en omschrijving plangebied	3
1.4 Voorgenomen ontwikkeling van het complex	4
2 JURIDISCH KADER NATUURWETGEVING	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Beschermingscategorieën	7
2.3 Verbodsbepalingen	8
2.4 Beoordelingskader Flora- en faunawet	9
2.5 Inzetten op mitigerende maatregelen	13
2.6 Ontheffingsplicht	13
2.7 Vogels	14
3 METHODE	16
3.1 Vleermuisonderzoek	16
3.2 Beschermde vogelsoorten	16
4 RESULTATEN	18
4.1 Vleermuizen	18
4.2 Beschermde vogelsoorten	24
5 CONCLUSIES EN EFFECTEN	26
5.1 Vleermuizen	26
5.2 Beschermde vogelsoorten	28
6 CONSEQUENTIES: TE NEMEN MAATREGELEN	29
6.1 Vleermuizen	29
6.2 Beschermde vogelsoorten	33
6.3 Samenvatting mitigatie en planning	36
6.4 Conclusies	37
7 LITERATUURLIJST	38
8 COLOFON	39

1 INLEIDING

1.1 Algemeen

De Universiteit van Amsterdam is voornemens een gebouwcomplex op het Binnengasthuisterrein te renoveren. De renovatie van een gebouwcomplex wordt gezien als een ruimtelijke ontwikkeling. Alle ruimtelijke ontwikkelingsprojecten dienen getoetst te worden op effecten in het kader van de Flora- en faunawet. Veel planten- en diersoorten zijn beschermd door deze wet. Activiteiten die leiden tot het doden of verwonden van individuen, of tot vernietiging of verstoring van verblijfplaatsen en leefgebieden van beschermde soorten zijn niet toegestaan zonder ontheffing.

Als beschermde soorten uit deze groepen inderdaad aanwezig zijn, kan de renovatie daarmee leiden tot het overtreden van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Aan de hand van gericht onderzoek kan een goed beeld gevormd worden of en op welke wijze vleermuizen en/of jaarrond beschermde vogels gebruikmaken van het gebouw. Indien dat het geval is kan geanalyseerd worden welke effecten de renovatie precies heeft en hoe deze effecten voorkomen kunnen worden. Indien eventuele effecten van de renovatie niet voorkomen kunnen worden is een ontheffingsaanvraag noodzakelijk. Eerder onderzoek door Royal Haskoning (2010) heeft de aanwezigheid van tenminste één vaste rust- en verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in het te renoveren gebouwencomplex aangetoond. Dit onderzoek moet echter geactualiseerd worden om geldige gegevens aan te kunnen leveren aan bevoegd gezag voor de Flora- en faunawet. Het voorliggende rapport is een verslag van dit actualiserende veldonderzoek naar vleermuizen en jaarrond beschermde vogelsoorten.

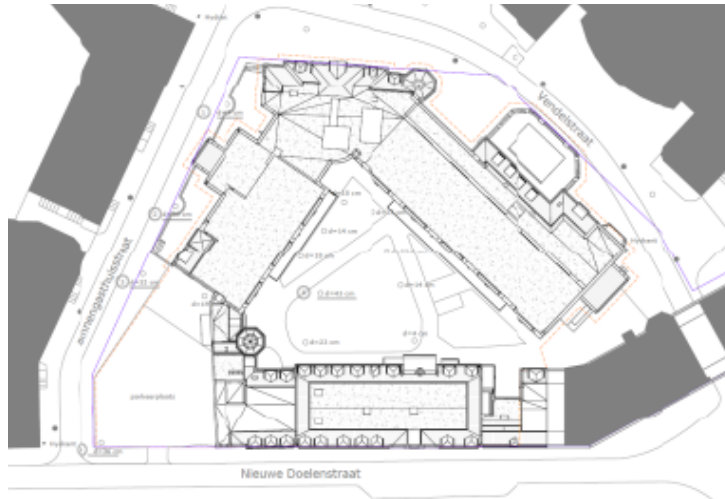
1.2 Doel en scope van dit rapport

Het doel van dit onderzoek is:

- inventarisatie van vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen in het plangebied, gericht op verblijfplaatsen en foerageergebied.
- vaststellen van mogelijke negatieve effecten op verblijfplaatsen van vleermuizen en jaarrond beschermde vogelsoorten.
- advisering van mitigerende maatregelen om eventuele effecten te voorkomen of te verzachten
- aangeven van juridische consequenties m.b.t. ontheffingplicht.

1.3 Ligging en omschrijving plangebied

Het te renoveren gebouw ligt in het centrum van Amsterdam. Het gebouw ligt omsloten door de Nieuwe Doelenstraat, de Binnengasthuisstraat en Vendelstraat (figuur 1-1).

Figuur 1-1: Het plangebied: de huidige gebouwen en de binnenplaats. Donkergrijze vlakken zijn gebouwen die niet tot het plangebied behoren.

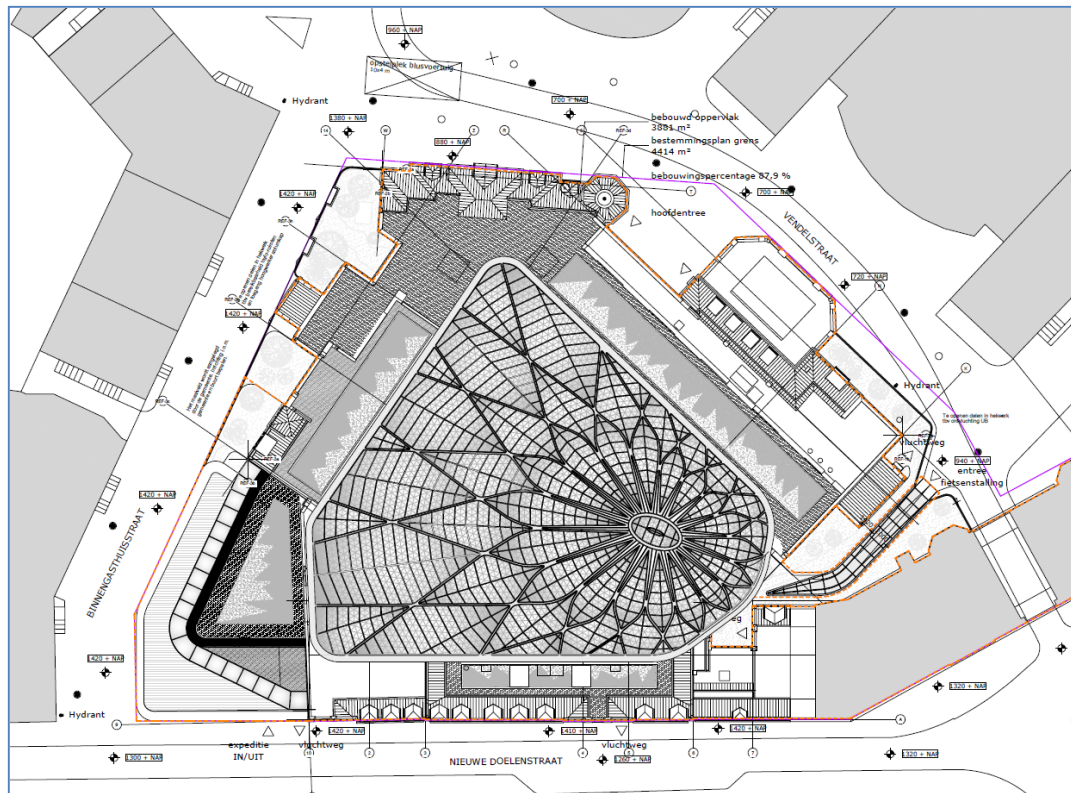
De gebouwen staan in één van de oudste delen van de Amsterdamse binnenstad. Het complex wordt gevormd door de Tweede Chirurgische Kliniek (het L-vormige gebouw langs de Vendelstraat en de Binnengasthuisstraat) en het Zusterhuis (langs de Nieuwe Doelenstraat). Het kan bereikt worden door meerdere eenrichtingswegen of wegen niet toegankelijk voor gemotoriseerd verkeer. Ook zijn enkele grachten in de nabijheid aanwezig. Het gebouw vormt aaneengeschakeld min of meer een driehoek met één opening aan de noordoostkant. Door deze bouwwijze is sprake van een binnentuin, bestaande uit een grasveld, struiken en enkele kleinere bomen. Toegang vanaf de Kloveniersburgwal/Nieuwe Doelenstraat is mogelijk door middel van een poort.

1.4 Voorgenomen ontwikkeling van het complex

De renovatie en herinrichting van het gebouwencomplex omvat het volgende, voor zover relevant voor flora en fauna:

- Verwijdering van het groen in de huidige binnentuin;
- Realisatie van een overkapping van de huidige binnentuin (zie figuur 1-3); deze overkapping zal min of meer golvend zijn ter hoogte van het dak van de gebouwen;
- Vervangen van de kozijnen;
- Schoonmaken en waar nodig reparatie van gevels, daken en dakgoten;
- Realisatie van een aanbouw aan de zuidwesthoek van het complex (zie figuur 1-2);
- Realisatie van een entree aan de noordzijde van het complex;
- Realisatie van een glazen gevel aan de oostelijke ingang van de binnenruimte;
- Aanleg van enkele groenvoorzieningen (figuur 1-4)

De huidige gebouwen zullen voor wat betreft de buitengevels en de daken dus voor het overgrote deel behouden en onaangetast blijven.

Figuur 1-2: Tekening van de voorgenoemde ontwikkeling.

Figuur 1-3: Impressie van de te realiseren overkapping over de binnenplaats.

Figuur 1-4: Groenvoorziening op maaiveld in de nieuwe situatie (groene vlakken plus ingetekende boomkruinen).

2 JURIDISCH KADER NATUURWETGEVING

In dit hoofdstuk wordt een nadere toelichting gegeven op de toetsing in het kader van de Flora- en faunawet. Hierin wordt kort aangegeven welke aspecten van de Flora- en faunawet relevant zijn voor de beoogde activiteit. Ook wordt beschreven op welke wijze de toetsing aan de Flora- en faunawet uitgewerkt dient te worden.

2.1 Algemeen

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. De Flora- en faunawet regelt de bescherming van in het wild levende planten en dieren in Nederland door middel van een aantal verbodsbepalingen (Tabel 2-1). In deze wet zijn de soortbeschermingsbepalingen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn opgenomen. De opgenomen soorten zijn vaak op landelijk of Europees niveau zeldzaam of bedreigd, maar ook meer algemene soorten zijn beschermd in de wet.

De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende planten- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn. Daarnaast erkent de wet dat ook dieren die geen direct nut opleveren voor de mens van onvervangbare waarde zijn (erkenning van de intrinsieke waarde). Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van het ministerie van Economische Zaken (EZ) of, in geval van beheer en schadebestrijding, van Gedeputeerde Staten van de provincies.

In de wet is onder meer bepaald dat beschermde dieren niet gedood, gevangen of verontrust mogen worden. Daarnaast mogen planten niet geplukt, uitgestoken of verzameld worden. Dit is nader omschreven in de algemene verbodsbepalingen, artikel 8 t/m 12. Naast deze verbodsbepalingen is er ook een algemene zorgplicht van toepassing. Deze zorgplicht schrijft voor dat er voldoende zorg in acht moet worden genomen voor alle in het wild levende planten en dieren. Ook is het niet toegestaan om de directe leefomgeving van soorten te beschadigen, vernielen of verstoren.

De Flora- en faunawet heeft belangrijke consequenties voor ruimtelijke plannen. De interpretatie van de wet is in 2009 en 2013 aangescherpt, mede naar aanleiding van uitspraken van de Raad van State. Deze aanscherpingen zijn in onderstaande uitleg opgenomen.

2.2 Beschermingscategorieën

In februari 2005 is via een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) artikel 75 in werking getreden, waarmee verschillende beschermingsregimes zijn vastgesteld. Er zijn vier categorieën beschermde soorten: tabel 1, tabel 2, tabel 3 en vogels.

De eerste tabel betreft algemene beschermde soorten. Bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt voor deze soorten een vrijstelling voor artikel 8 t/m 12. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld behalve de algemene zorgplicht (art 2 Ffwet). Voor soorten van tabel 2 (zeldzame soorten en alle vissen die niet onder de Visserijwet vallen), geldt bij kleinschalige ruimtelijke ontwikkeling en/of inrichting een vrijstelling voor artikel 8 t/m 12, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Indien niet met een gedragscode kan worden gewerkt, zal ook voor tabel 2 soorten een ontheffing aangevraagd moeten worden.

Voor soorten van tabel 3 kan bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting niet gewerkt worden met een gedragscode en is bij overtreding van een verbodsbepaling een ontheffing nodig. Tot tabel 3 behoren alle

soorten van de Europese Habitatrichtlijn aangevuld met soorten die in Nederland kwetsbaar en zeldzaam zijn. Voor vogels geldt een aparte beschermingsstatus. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden.

Voor tabel 2 soorten is een "lichte toets" noodzakelijk. In de lichte toets moet er voor worden gezorgd dat de gunstige staat van instandhouding (op landelijk niveau) wordt gegarandeerd en de activiteit moet een redelijk doel dienen.

Voor de soorten van tabel 3 geldt een "uitgebreide toets". Er mag hierin geen andere bevredigende oplossing zijn voor de geplande activiteit, de gunstige staat van instandhouding dient te worden gewaarborgd en er moet sprake zijn van een bij de wet genoemd belang. De gunstige staat van instandhouding van soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn dient lokaal beoordeeld te worden. Voor de overige soorten uit tabel 3 is de landelijke populatie van belang.

2.3 Verbodsbepalingen

De belangrijkste voor, ruimtelijke ontwikkeling en ingrepen relevante verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet zijn weergegeven in Tabel 2-1.

Tabel 2-1: Relevante verbodsbepalingen Flora- een faunawet.

Artikel 2 (zorgplicht)	1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. 2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.
Artikel 8	Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
Artikel 9	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
Artikel 10	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
Artikel 11	Het is verboden nesten, holen of andere voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
Artikel 12	Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.
Artikel 13	Het is verboden planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse

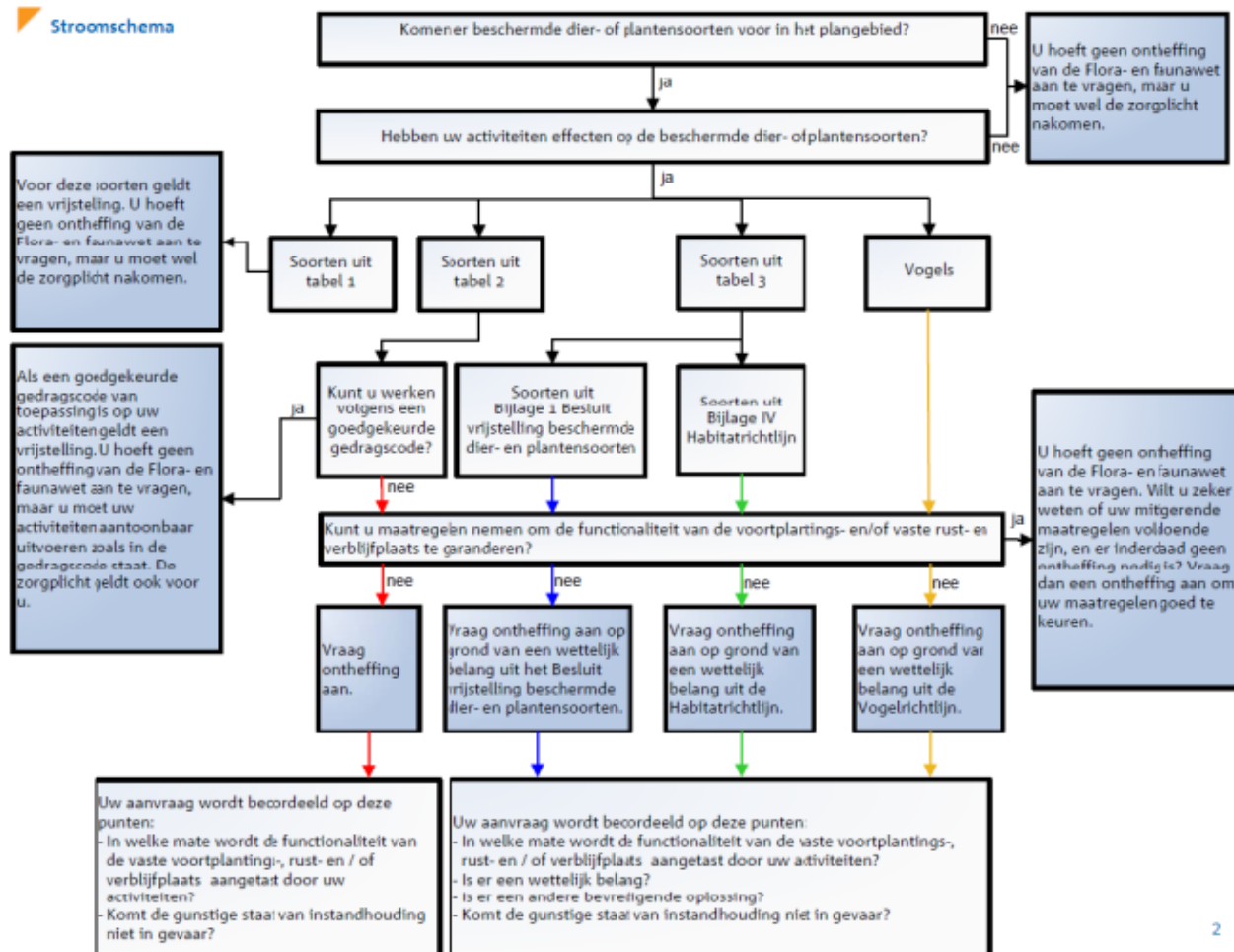
	plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort, ..., te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, ..., binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben.
--	---

2.4 Beoordelingskader Flora- en faunawet

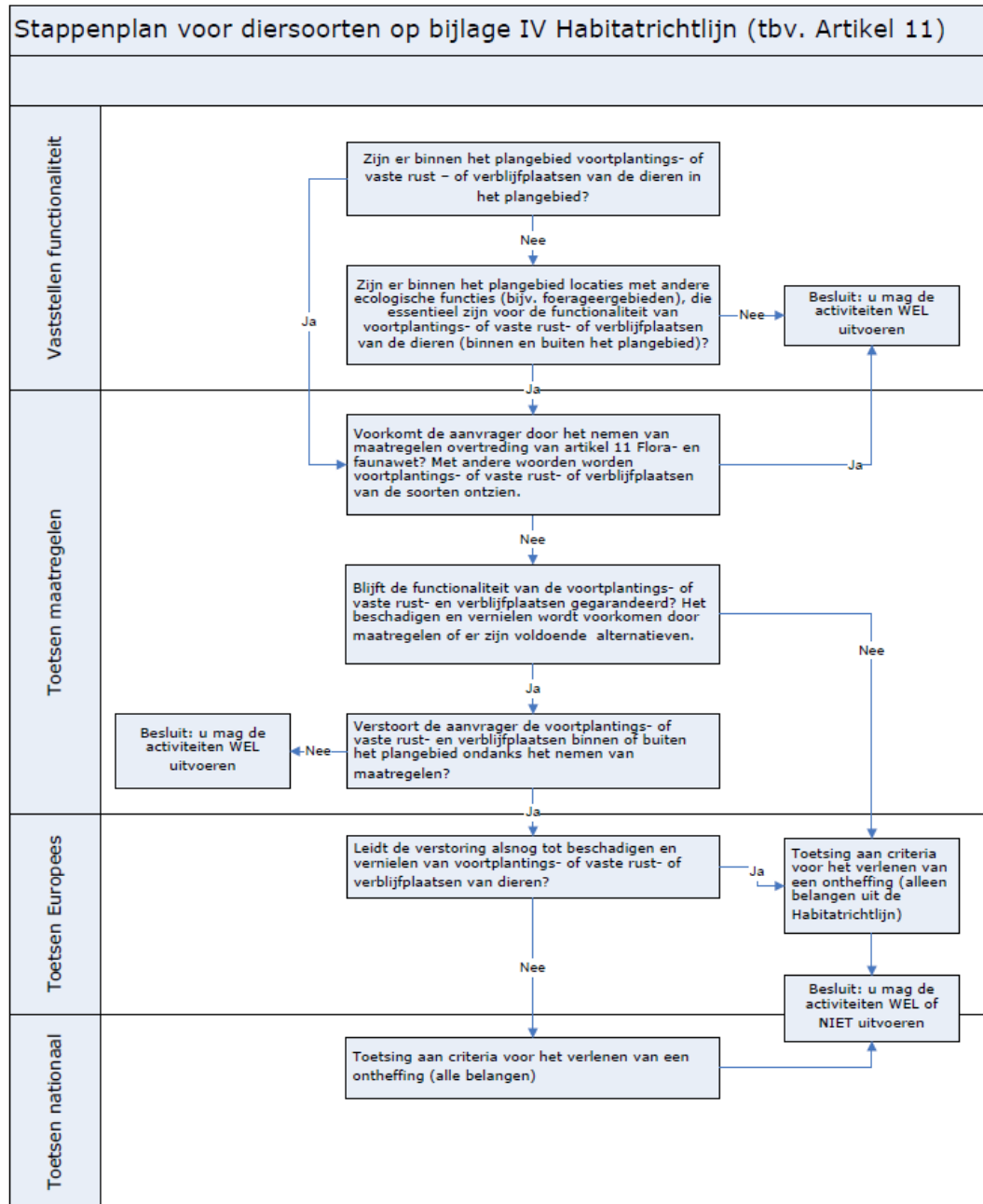
Indien er beschermde soorten van de tabellen 2 of 3 aanwezig zijn in het plangebied en de activiteiten een mogelijk negatief effect hebben op de gunstige staat van instandhouding, dient te worden vastgesteld of het project kan worden uitgevoerd. Als daarbij een overtreding van de Flora- en faunawet wordt voorkomen door het nemen van voorzorgsmaatregelen is er geen ontheffing ex. art. 75c nodig.

Kan er ondanks het treffen van voorzorgsmaatregelen niet worden uitgesloten dat er effecten op de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten optreden, dan zijn er verschillende vervolgstappen mogelijk. Deze zijn afhankelijk van de 'zwaarte' van de te beschermen soort, de impact van het initiatief op de staat van instandhouding en de evt. aanwezigheid van een goedgekeurde gedragscode. Indien de uitkomst is dat er een ontheffing nodig is, dan is een belangrijk beoordelingscriterium in hoeverre de 'functionaliteit' voor een specifieke soort intact blijft. Vogels nemen een bijzondere plaats in, zij worden in deze paragraaf afzonderlijk behandeld. In figuur 3.1 is in een stroomschema weergegeven welke stappen doorlopen moeten worden om te bepalen of de Flora- en faunawet wordt overtreden en een ontheffing noodzakelijk is.

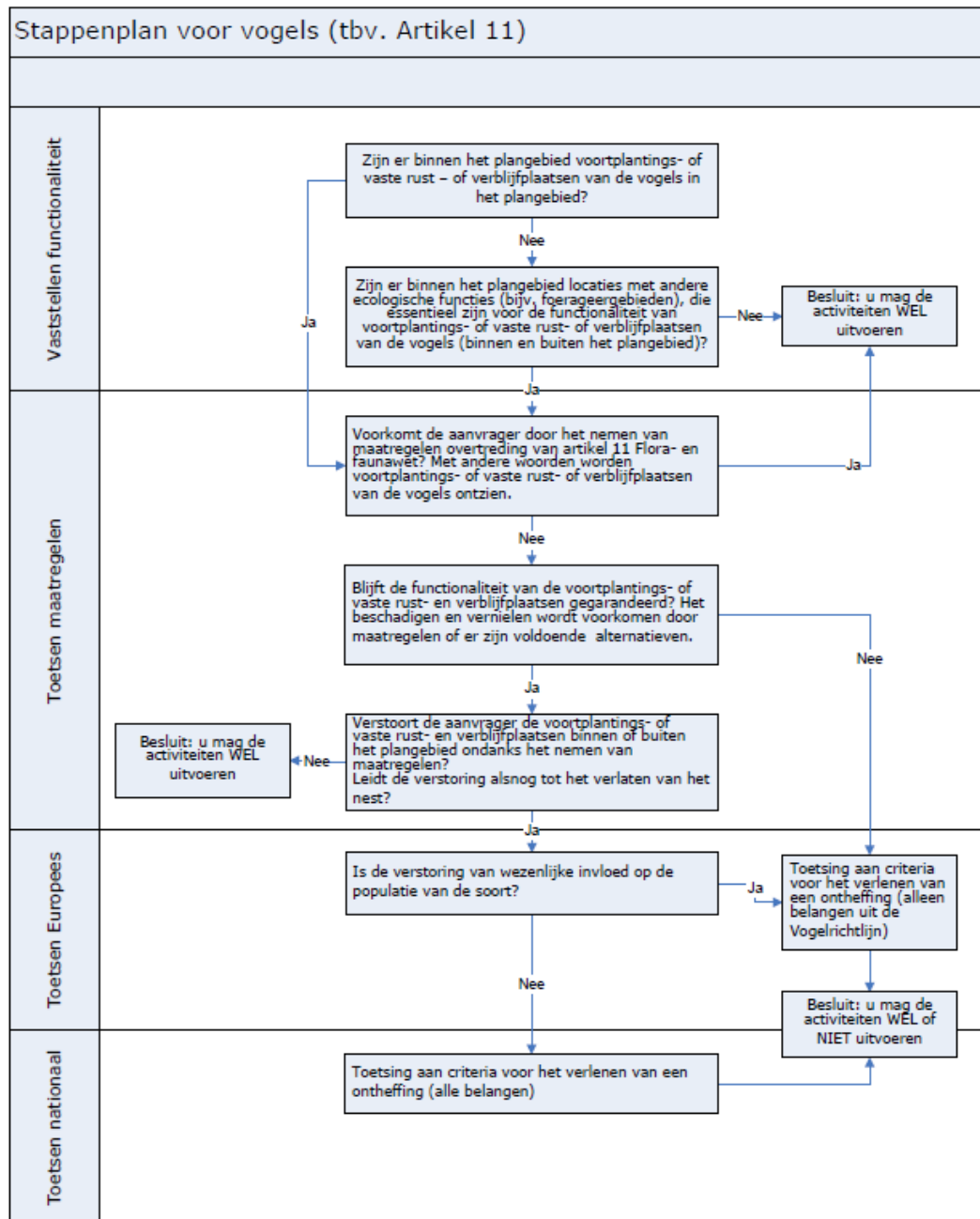
Naar aanleiding van enkele recente uitspraken van de Raad van State is de interpretatie van de Flora- en faunawet aangescherpt. Deze aanscherping heeft betrekking op artikel 11: het verstoren van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen, voor soorten van de Habitatrichtlijn Bijlage IV en de Vogelrichtlijn. Verstoring zoals bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet is een begrip dat niet genoemd wordt in de Europese Habitatrichtlijn en de Europese Vogelrichtlijn. Dit betekent dat verstoring in deze context, niet getoetst hoeft te worden aan wettelijke belangen uit beide Europese richtlijnen. In plaats daarvan kan getoetst worden aan wettelijk belangen op nationaal niveau, waaronder ook ruimtelijke inrichting en ontwikkeling vallen. In figuur 2-2 en 2-3 is deze interpretatiewijze door middel van stroomschema's verduidelijkt.

Figuur 2-1: Stroomschema van de stappen die doorlopen dienen te worden om vast te stellen of er een ontheffingsplicht is voor het uitvoeren van de werkzaamheden. Bron: LNV, 2009.

Figuur 2-2: Stappenplan voor tabel 3 soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (tbv. Artikel 11).

Figuur 2-3: Stappenplan voor vogels (tbv. Artikel 11).

2.5 Inzetten op mitigerende maatregelen

Het is in sommige gevallen mogelijk om een overtreding van de flora- en faunawet te voorkomen door het treffen van voorzorgsmaatregelen voordat de werkzaamheden worden uitgevoerd. Mitigerende maatregelen zijn gericht op het voorkómen van de negatieve gevolgen van een activiteit. Dit moet gebeuren binnen het plangebied en voor de soorten die daar aanwezig zijn. De maatregelen dienen te voorkómen dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort wordt aangetast.

Er zijn 10 punten die kunnen worden gebruikt ter ondersteuning van de vraag of de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de betreffende soort behouden blijft door het nemen van mitigerende maatregelen (LNV, 2009):

1. De plek of het gebied wordt met een zekere mate van bestendigheid gebruikt. Er is geen sprake van incidenteel gebruik, maar van een vaste rust- en verblijfplaats;
2. De plek of het gebied blijft voorzien in alles wat nodig is voor een specifiek individueel dier in dat gebied en voor alle exemplaren van de populatie ter plekke, om succesvol te kunnen voortplanten of om te kunnen rusten;
3. Er is op geen enkel moment, ook niet tijdelijk, een achteruitgang van de ecologische functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats. De diverse functies die een gebied heeft dienen behouden te blijven;
4. Door mitigerende maatregelen worden negatieve effecten uitgesloten. Dit kunnen negatieve effecten zijn op zowel de kwaliteit als de kwantiteit van functies in het gebied;
5. Mitigerende maatregelen zijn preventief. Dit houdt dus in dat in voorkomende gevallen de mitigatie niet alleen al aanwezig is, maar ook functioneert;
6. Mitigerende maatregelen moeten leiden tot een verbetering of behoud van de ecologische functionaliteit van het gebied (kwantitatief/kwalitatief) voor de betreffende soort;
7. Het positieve effect van mitigatie geeft in evenredige mate ruimte voor de negatieve effecten van de ingreep. De duurzame ecologische functionaliteit mag op geen enkel moment slechter worden;
8. Het succes van mitigerende maatregelen moet met een hoge mate van zekerheid vóóraf vaststaan en wordt beoordeeld aan de hand van ecologische criteria;
9. De staat van instandhouding en de zeldzaamheid van een diersoort zijn van belang bij het treffen van mitigerende maatregelen;
10. De controle op het effect van de maatregelen is een onderdeel van het ecologisch werkprotocol.

Als er voor het uitvoeren van mitigerende maatregelen dieren gevangen en verplaatst moeten worden, is dat geen overtreding van Artikel 9 (vangen) en 13 (verplaatsen). Het is namelijk niet de bedoeling om dieren aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevaarzone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving. Dit moet gebeuren binnen de daarvoor benodigde tijd. De soorten dienen ook in één keer te worden verplaatst, zonder onnodig oponthoud. Het vangen en verplaatsen dient te gebeuren buiten de kwetsbare periode van de betreffende soort. Het vangen en verplaatsen dient te gebeuren door of onder de begeleiding van een ter zake kundige. Stressgevoelige dieren, zoals muizen, vleermuizen en vogels, worden in principe niet verplaatst; bij deze diergroepen dient ervoor te worden gezorgd dat ze uit eigen beweging het werkterrein kunnen verlaten.

2.6 Ontheffingsplicht

Er geldt een ontheffingsplicht als de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de beschermde soort uit tabel 2 en 3 niet kan worden gegarandeerd door het nemen van mitigerende maatregelen. Belangrijke punten waarop een ontheffingsaanvraag wordt beoordeeld, zijn:

- in welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast door de werkzaamheden?

- is er een wettelijk belang (niet bij soorten uit tabel 2)?
- is er een andere bevredigende oplossing (niet bij soorten uit tabel 2)?
- komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar (nationaal voor tabel 2 soorten en lokaal voor tabel 3 soorten)?

Soorten uit tabel 2-1 zijn onderverdeeld in soorten uit Bijlage I Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten en soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Ook alle vogelsoorten behoren tot de categorie die de strengste bescherming geniet binnen de Flora- en faunawet. Om ontheffing te krijgen voor deze soortgroepen, dient de ruimtelijke ingreep één of meerdere van de geldige belangen te hebben die staan weergegeven in figuur 2-2.

Tabel 2-2: Vereist wettelijk belang ter verkrijging van ontheffing voor strikt beschermde soorten (tabel 3 en vogels). Een “x” betekent dat het belang geldig is voor de betreffende soortgroep, een “0” betekent dat het belang geldig is voor verstoring zoals bedoeld in artikel 11 (zie ook figuur 3.3)

Wettelijk belang	AMvB Bijlage 1	HR Bijlage IV	Vogels
Bepaling inzake de gemeenschappelijke markt en vrij verkeer van goederen van het verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap	x	0	0
Bescherming van flora en fauna	x	x	x
Veiligheid van het luchtverkeer	x	0	x
Volksgezondheid/Openbare veiligheid	x	x	x
Dwingende redenen van groot openbaar belang	x	x	0
Het voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom	x	0	0
Belangrijke overlast veroorzaakt door dieren	x	0	0
Bestendig beheer en onderhoud in de land- en bosbouw	x	0	0
Bestendig gebruik	x	0	0
Ruimtelijke inrichting/ontwikkeling	x	0	0

2.7 Vogels

De bescherming van vogels neemt binnen de Flora- en faunawet een aparte positie in. In de Flora- en faunawet is de bescherming van de meeste vogelsoorten gericht op de nesten van broedvogels. Dit houdt in dat de nesten van broedvogels gedurende het broedseizoen zijn beschermd. Het is gedurende het broedseizoen verboden om de nesten van broedvogels te verstoren en/of weg te nemen.

De vogelnesten vallen alleen tijdens het broedseizoen onder de bescherming van Artikel 11 van de Flora- en faunawet. Buiten het broedseizoen zijn nesten van de meeste vogelsoorten niet beschermd. Een ontheffing is niet noodzakelijk als de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaats vinden en ook niet als er maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat er zich vogels vestigen op de bouwplaats. De Flora- en faunawet kent echter geen standaardperiode voor het broedseizoen (zie kader).

Broedseizoen

Voor een begrip als 'broedseizoen' is geen standaardperiode te hanteren. Afhankelijk van de soort en weersomstandigheden in een bepaald jaar kunnen soorten veel eerder of juist later broeden dan normaal het geval zou zijn. Dit kan zelfs per regio verschillen. Voor de wet is van belang of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De vaak geciteerde periode 15 maart t/m 15 juli is dus slechts een indicatie. De periode januari tot begin oktober kan theoretisch door broedvogels nog gebruikt worden als een broedperiode. Voor aanvang van de werkzaamheden dient altijd op broedgevallen gecontroleerd te worden.

Voor een aantal vogelsoorten bestaat een uitzonderingspositie op het bovenstaande. Van deze vogelsoorten is het nest aangemerkt als "vaste rust- of verblijfplaats". Deze nesten zijn gedurende het gehele seizoen beschermd onder artikel 11 en zijn aangewezen in de "aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten (ministerie van LNV, 2009). De jaarrond beschermde nesten zijn ingedeeld in onderstaande categorieën:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld steenuil);
2. Nesten van koloniebroeders die elk seizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (roek, gierzwaluw en huismus);
3. Nesten van vogels (geen kolonievogels), die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (kerkuil, ooievaar, slechtvalk);
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (boomvalk, buizerd, ransuil);
5. Nesten van vogels, die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar ervoor hebben gebroed of de directe omgeving ervan, maar dan wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Deze soorten zijn buiten het broedseizoen niet beschermd, maar vragen wel extra onderzoek, omdat ze jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dit rechtvaardigen.

Als door de ingreep een jaarrond beschermd nest verdwijnt of op een andere wijze negatief wordt beïnvloedt dient het stappenplan uit figuur 2-3 doorlopen te worden om te bepalen of een ontheffing noodzakelijk is. Twee belangrijke vragen bij de beoordeling of er voor de soorten uit de bovenstaande categorieën een ontheffing noodzakelijk is zijn de volgende:

- Is er voor de soort voldoende gelegenheid om zelfstandig een natuurlijk alternatief nest te vinden?
- Is er voor de soort voldoende mogelijkheid om met succes een kunstmatig alternatief nest aan te bieden?

3 METHODE

Het onderzoek was gericht op het aantonen van de aanwezigheid van beschermde vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen op het terrein.

3.1 Vleermuisonderzoek

De nadruk van het onderzoek lag op het aantonen van vleermuizen, aangezien deze onderzoeken de hoogste onderzoeksintensiteit vragen. Deze onderzoeken vonden plaats volgens de door de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) en het Netwerk Groene Bureaus (waar Royal Haskoning deel van uitmaakt) vastgelegde protocollen voor gedegen vleermuisonderzoek ("vleermuisprotocol 2013"). Deze onderzoeken zijn door vier onderzoekers uitgevoerd in de periode mei t/m september 2014. De onderzoeken vonden plaats tijdens (volgens de protocollen genoemde) geschikte weersomstandigheden (zie tabel).

De onderzoeken in het voorjaar zijn met name gericht op kraamverblijven (met name door het vaststellen van zwermende dieren in de ochtend), terwijl de onderzoeken in de nazomer vooral gericht zijn op winter- en paarverblijven van gewone dwergvleermuizen (door het vaststellen van baltsende mannetjes). Daarnaast kan onderzoek van 5 augustus aanwijzingen geven voor de aanwezigheid van winterverblijven van (met name) gewone dwergvleermuizen, indien zwermgedrag wordt waargenomen.

Er is bij het gebouw gepost met behulp van een bat-detector (Pettersson D240x, D230 en D200), zaklamp, fotocamera en verrekijker. Het onderzoek van 13 juni is in de vroege ochtend uitgevoerd door twee onderzoekers. Het onderzoek op 3 juli werd in de late avond door drie onderzoekers uitgevoerd. De onderzoeken van 5 augustus, 2 september en 18 september zijn rond middernacht uitgevoerd door één onderzoeker. Belangrijk voor het onderzoek in de kraamtijd is de invliegperiode in de late nacht/vroege ochtend: op het moment dat de kans op zwermende dieren (en dus de waarnemingskansen) het grootst is. In de nazomer lag de nadruk op het middendeel van de nacht, als de activiteit van zwermende individuen bij winterverblijven, en van baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis het grootst is.

Tabel 3-1. Datums, omstandigheden en doel van de veldonderzoeken naar vleermuizen.

datum	tijd	weersomstandigheden			gericht op
		T	wind	bewolking	
13 juni	04:00 – 06:00	11	2-3	geen	• kraamverblijven; • solitaire zomerverblijven
3 juli	21:45 – 24:00	15	2-3	licht	
5 augustus	23:00 – 01:00	16	0-1	licht	• winterverblijven
2 september	23:00 – 01:00	15	1-2	half	• paarverblijven
18 september	23:00 – 01:20	18	0-1	geen	

3.2 Beschermde vogelsoorten

Er is gebruik gemaakt van bestaande onderzoeksgegevens van de gemeente Amsterdam (DRO Amsterdam, 2014; <http://maps.amsterdam.nl/vogels>) voor het vaststellen van aanwezigheid van gierzwaluwen en huismussen. Volgens de Soortenstandaard Huismus (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014) kan de aanwezigheid van de soort worden aangetoond, door één nestindicatieve waarneming of minimaal één waarneming in de periode 10 maart t/m 20 juni van een zingend mannetje, aanwezigheid van een paartje of balts. Het onderzoek in opdracht van de gemeente Amsterdam is

uitgevoerd in mei 2014; er zijn in die maand twee veldbezoeken aan de binnentuin afgelegd. Aangezien in deze periode huismussen zijn waargenomen in het plangebied voldoet dit onderzoek aan de eisen en randvoorwaarden van de Flora- en faunawet (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014).

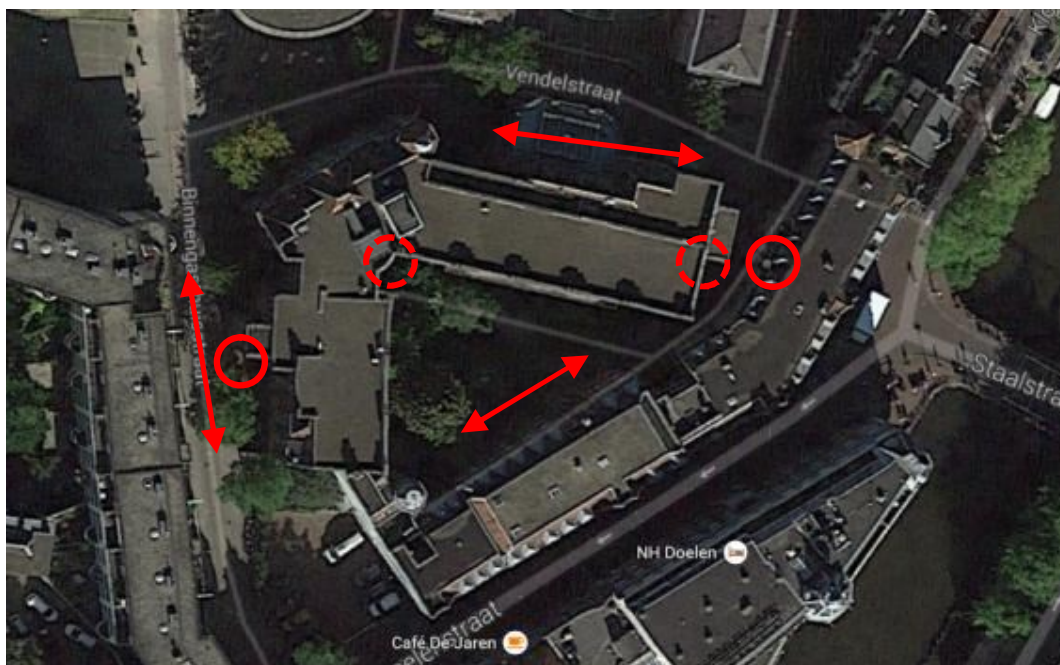
Voorafgaand aan de onderzoeksrondte van 13 juni en aansluitend op de onderzoeksrondte van 3 juli is ook gekeken naar de aanwezigheid van gierwaluw en huismus. Er is daarbij gelet of dieren in- of uit het gebouw vlogen, of dat zij (roepend) dicht langs het gebouw vlogen.

4 RESULTATEN

4.1 Vleermuizen

4.1.1 Voorjaarsonderzoek: kraamperiode en solitaire verblijven

Tijdens de onderzoeksrondte van 13 juni 2014 zijn er foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen, zowel in de binnentuin als in de directe omgeving aan de buitenkant van het gebouw. Het betrof ca. 3 foeragerende gewone dwergvleermuizen. Rond 04.45 uur plotseling 5 gewone dwergvleermuizen waargenomen op het binnenterrein. Uiteindelijk zijn er 2 duidelijk invliegende individuen waargenomen en 2 vermoedelijke invlieglocaties vastgesteld. Alle 5 de dieren zijn ingevlogen in het pand. De dieren zitten solitair, wat erop wijst dat er tal van geschikte locaties voor dagrustverblijven aanwezig zijn. In onderstaande afbeeldingen staan de exacte en vermoedelijke invlieglocaties weergegeven.

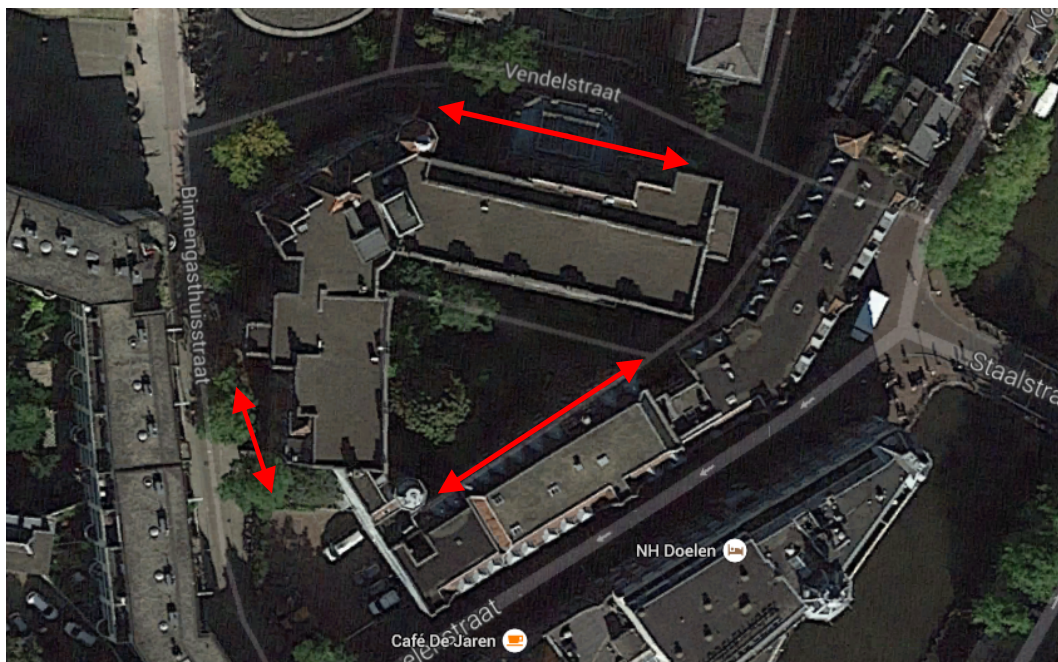

Figuur 4-1. De exacte invlieglocaties (hele cirkels) en vermoedelijke invlieglocaties (onderbroken cirkels), zoals waargenomen op 13 juni 2014. Pijlen geven foeragerende exemplaren weer.

Tijdens de onderzoeksrondte van 3 juli 2014 zijn er foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen, zowel in de binnentuin als in de directe omgeving aan de buitenkant van het gebouw. Het betrof 2 of 3 foeragerende gewone dwergvleermuizen in de binnentuin. Boven de Vendelstraat zijn 2 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Onder de bomenrij aan de Binnengasthuisstraat zijn maximaal 4 foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen (zie ook afbeelding 4-3). Er zijn geen uitvliegende vleermuizen waargenomen.

Figuur 4-2. De exacte invlieglocaties (rode cirkels) en vermoedelijke invlieglocaties (onderbroken cirkels), zoals waargenomen op 13 juni 2014. a: ingang binnentuin Vendelstraat; b: noordhoek in binnentuin; c: Binnengasthuisstraat; d: ingang binnentuin Vendelstraat.

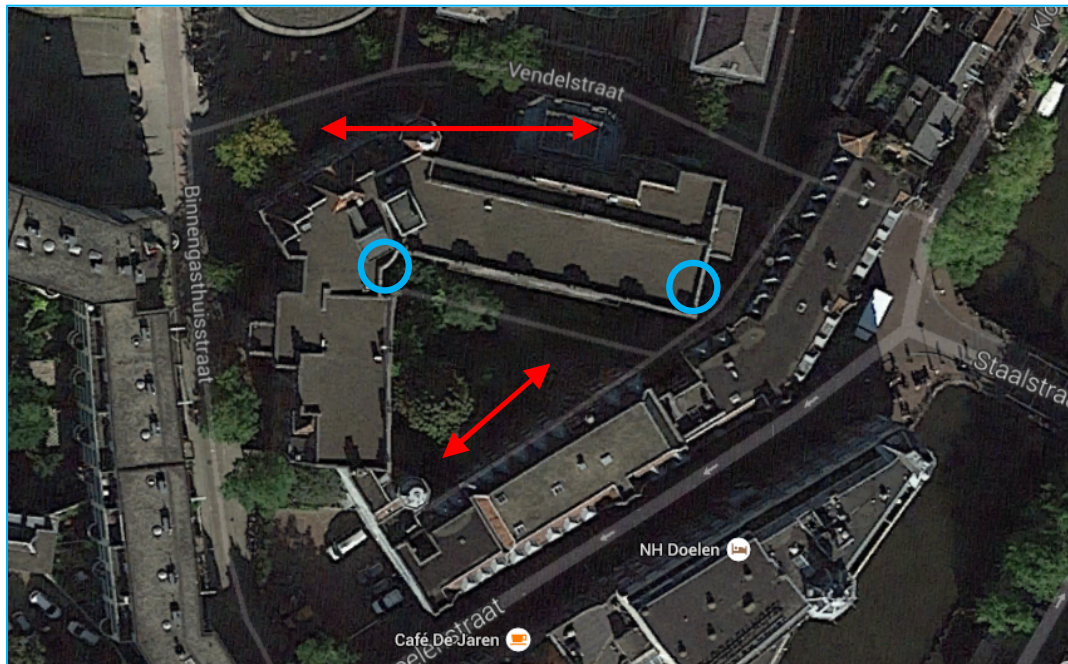

Figuur 4-3. Foeragerende gewone dwergvleermuizen op de binnenplaats (max. 3 exx.) , boven de Vendelstraat (max. 2 exx.) en onder de bomenrij in de Binnengasthuisstraat (max. 4 exx.) zoals waargenomen op 3 juli 2014.

4.1.2 Midzomernachtzwermen: winterverblijven

Tijdens de onderzoeksrond van 5 augustus zijn er meerdere foeragerende en zwermende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Om 22.30 uur is er een gewone dwergvleermuis foeragerend in de binnentuin waargenomen. Rond 23.00 uur worden er ook één foeragerende gewone dwergvleermuis boven de Vendelstraat en 1 foeragerende gewone dwergvleermuis boven de Binnengasthuisstraat waargenomen.

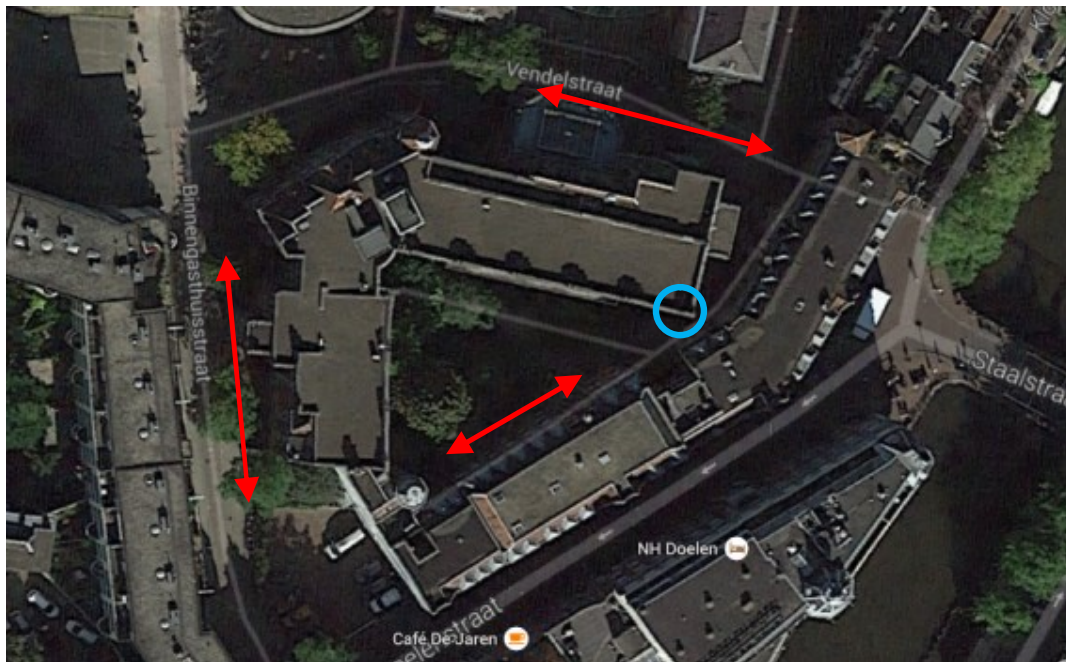
Om 23.55 uur lijken er enkele individuen in de noordwestpunt van de binnentuin richting het gebouw te vliegen. Nadere inspectie toont aan dat twee individuen bij de ronding heen en weer vliegen. Het betreft de bovenste nok van het gebouw, aan de linkerkant van de halve ronding boven een uitstekende stenen pijp. Rond 0.13 worden twee tegen de muur tikkende individuen waargenomen. 5 minuten later volgen er nog 4 individuen die ook tegen de muur tikken. Om 00.30 uur wordt vlakbij de poort opnieuw zwermgedrag van 4 individuen waargenomen, in de bovenste nok van het gebouw. Beide plekken waar zwermende vleermuizen zijn gezien, zijn naar alle waarschijnlijkheid een winterverblijfplaats. In figuur 4-4 zijn de locaties van de foeragerende en zwermende vleermuizen weergegeven.

Figuur 4-4. De foerageeractiviteit (pijlen) en winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen (cirkels) zoals waargenomen op 5 augustus 2014.

4.1.3 Nazomeronderzoek: paarverblijven

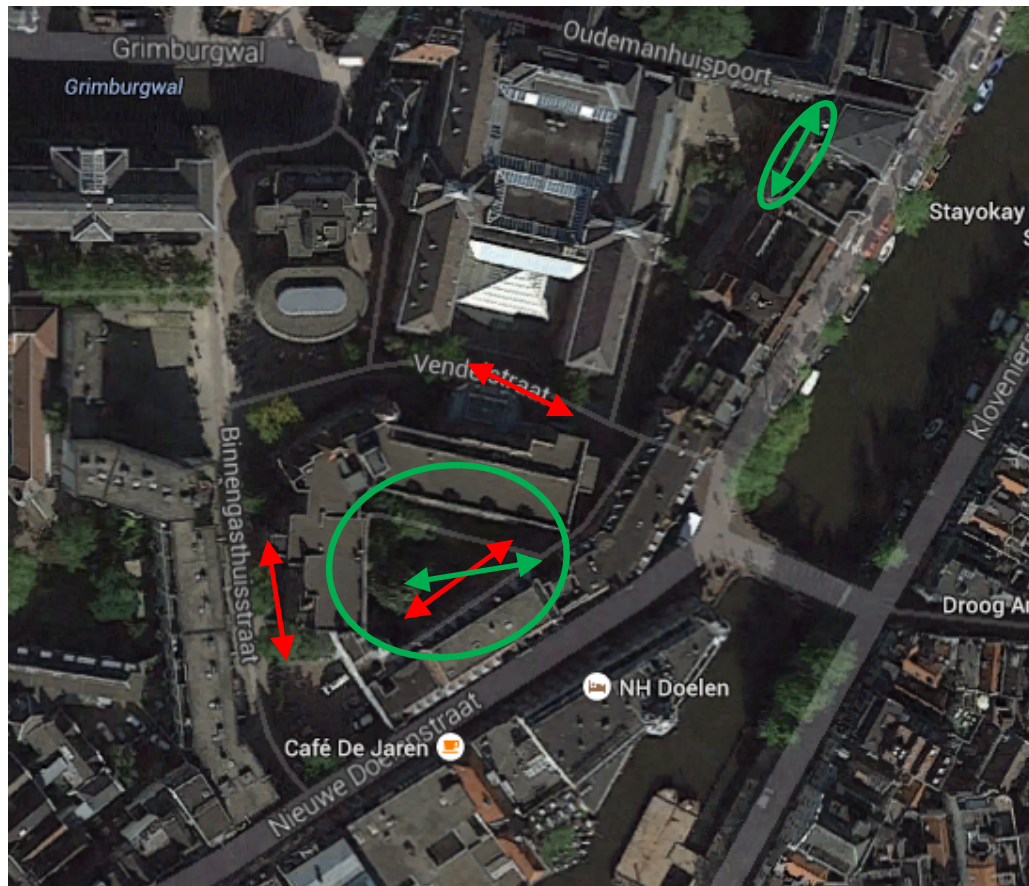
Tijdens de onderzoeksrondte van 2 september 2014 zijn er foeragerende en baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen, zowel in de binnentuin als in de directe omgeving aan de buitenkant van het gebouw. Vanaf 23.00 uur tot 0.30 uur is/zijn er regelmatig 1 en soms 2 baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis gehoord in de binnentuin. Van 23.00 uur tot 0.00 uur is er ook regelmatig een groep van ca. 5 zwermende gewone dwergvleermuizen waargenomen, duidend op een winterverblijfplaats. De zwermplek was min of meer dezelfde als één van de plekken waar op 5 augustus zwermers zijn waargenomen, namelijk boven in de hoek van een gebouw nabij de poort, aan de oostkant. Daarnaast zijn er tussen 23.00 uur en 01.00 uur geregeld foeragerende gewone dwergvleermuizen aan de buitenzijde van het gebouw waargenomen. Soms werd een baltsroep gehoord. Doordat het dier niet continue baltsgedrag vertoonde op deze plek, betreft het hier geen baltsterritorium. De UvA heeft aangegeven in de ochtend van 4 september een ziek exemplaar (waarschijnlijk een gewone dwergvleermuis) te hebben aangetroffen nabij het plangebied. In onderstaande afbeelding staan de waarnemingen weergegeven.

Figuur 4-5. De foerageeractiviteit (pijlen) en winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen (cirkel) zoals waargenomen op 2 september 2014.

Tijdens de onderzoeksrunde van 18 september 2014 zijn er foeragerende en baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen, zowel in de binnentuin als in de directe omgeving aan de buitenkant van het gebouw. Vanaf 23.45 uur tot 1.20 uur is/zijn er regelmatig 1 en soms 2 baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis gehoord in de binnentuin. Daarnaast zijn er tussen 23.00 uur en 01.20 uur geregeld foeragerende gewone dwergvleermuizen in de binnentuin waargenomen. Van 23.40 uur tot 0.35 uur zijn er ook regelmatig 2 baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen bij een woning nabij de Oudemanhuispoort (zie figuur 4-6). Deze locatie ligt echter buiten het plangebied. In onderstaande afbeelding staan de waarnemingen weergegeven.

Het baltsgedrag bij de Oudemanhuispoort was zeer constant en duidelijk. Daarentegen was het baltsende mannetje in de binnentuin van het Binnengasthuis minder vaak actief. Het mannetje kon ook niet met de zaklamp waargenomen worden, zodat niet duidelijk is waar het vloog; er kan dus slechts gesteld worden dat het paarverblijf zich in één van de gevels rond de binnentuin bevindt. Een specifiekere plek is niet aanwijsbaar.

Figuur 4-5. De foeragerende (rode pijlen) en baltsende (groene pijl) gewone dwergvleermuizen zoals waargenomen op 5 augustus 2014. Groene cirkels geven plekken weer waar zich een paarverblijf bevindt; deze konden niet exact gelokaliseerd worden.

4.2 Beschermde vogelsoorten

In opdracht van Stadsdeel Centrum is in 2013 onderzoek uitgevoerd naar de verblijfplaatsen van gierzwaluwen in de binnenstad (De Jong 2014). In 2014 zijn daarnaast, in opdracht van Gemeente Amsterdam (DRO), broedgevallen van huismussen systematisch geïnventariseerd in het centrum. In de periode april t/m juli (waarin het broedseizoen van beide soorten valt) is zeer intensief gekeken en geluisterd (website gemeente Amsterdam¹).

Figuur 4-6. Locaties van nesten van gierzwaluw (zwart) en huismus (oranje) in en nabij het plangebied (rood omlijnd). Bron: <http://maps.amsterdam.nl/vogels/?LANG=nl> (geraadpleegd op 12 november 2014).

In het plangebied zijn in 2014 geen gierzwaluwnesten geconstateerd (med. Gert de Jong 2014). De gierzwaluwnesten in de nabijheid van het plangebied betreffen:

- door bewoner geplaatste kasten bij de Oudemanhuispoort (zie het rapport van De Jong (2014), pagina 18). Deze liggen op een kleine 100 m afstand ten noordoosten van het plangebied (zie figuur). Het betrof 8 broedgevallen in 2013.
- een nestplaats in de Nieuwe Doelenstraat nabij de brug over de Kloveniersburgwal; dit betrof één broedgeval in 2013.

Binnen de begrenzing van het plangebied zijn geen gierzwaluwnesten aanwezig.

Er zijn meerdere nesten van de huismus aanwezig in één van de gebouwen, volgens onderzoek in opdracht van Stadsdeel Centrum (zie figuur 4-6). Naar schatting betreft het 10 broedparen. Het is niet duidelijk waar zich exact de huismussen-nesten bevinden, deze waren tijdens het onderzoek niet exact te lokaliseren vanaf de grond vanwege de hoge bebouwing. De nesten bevinden zich vermoedelijk bovenin

¹ <http://maps.amsterdam.nl/vogels/?LANG=nl>

de gebouwen, mogelijk in dakgoten, dakoverstekken, onder dakpannen of op andere voor huismussen toegankelijke, beschutte en geschikte locaties (zie figuur 4-7). De binnentuin fungeert als leefgebied voor huismussen, hier wordt gefoerageerd, gezongen, gerust, beschutting gezocht en ander sociaal gedrag getoond. Er is in de binnentuin geen vijvertje o.i.d. aanwezig, mogelijk wordt drinkwater gezocht buiten de binnentuin of op platte dakdelen.

Er zijn in de vroege ochtend van 13 juni en de vroege avond van 3 juli geen gierzwaluwen of huismussen waargenomen. Ook tijdens alle andere onderzoeksmomenten voor vleermuizen zijn geen waarnemingen van gierzwaluwen en/of andere jaarrond beschermde vogels zoals de huismus gedaan die erop wezen dat deze soorten hun nest in (of nabij) het gebouw hadden.

In het plangebied zijn circa 10 huismusnesten aanwezig, de binnentuin is onderdeel van het functionele leefgebied van de huismus en kan niet los gezien worden van de aanwezige nesten.

Naast de jaarrond beschermde nesten van huismussen, zijn ook merel en stadsduif aanwezig (als broedvogel) in het plangebied.

Figuur 4-7: De binnentuin met grasveldje, lage struiken en enkele bomen (links); zicht op het dak van het Zusterhuis (rechts).

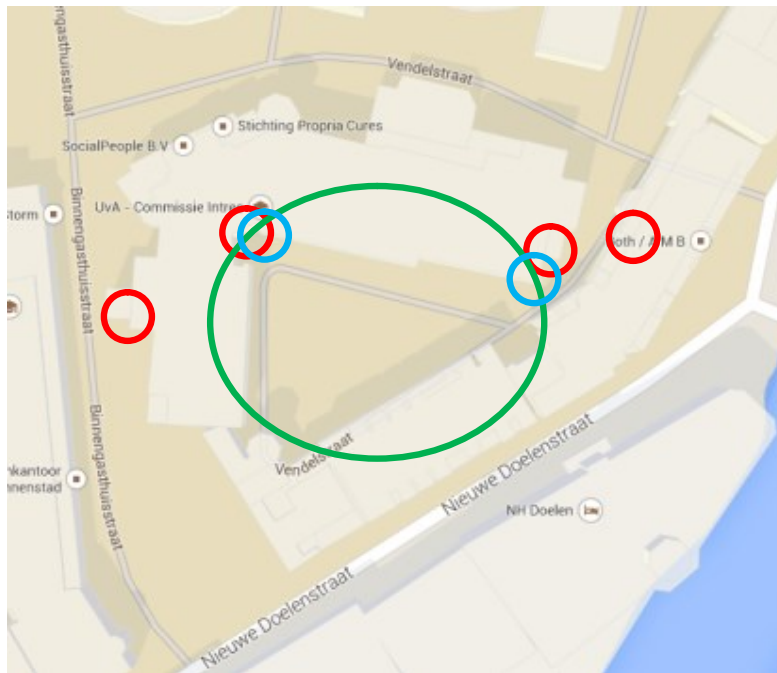
5 CONCLUSIES EN EFFECTEN

5.1 Vleermuizen

5.1.1 Aanwezige verblijfplaatsen

Uit het onderzoek blijkt dat meerdere gewone dwergvleermuizen een verblijfplaats hebben in het gebouw. Er zijn minimaal vier verschillende verblijfplaatsen in het gebouw vastgesteld. Het betreft hier zowel dagrustverblijfplaatsen, een mogelijk winterverblijf en paarverblijven. Gezien het feit dat roepende mannetjes van de gewone dwergvleermuis zelden vanuit hun werkelijke paarverblijf roepen, is het lastig om exact vast te stellen of er ook paarverblijven aanwezig zijn (Sachteleben, J. & O. von Helversen, 2006). In de binnentuin en nabij het gebouw zijn meerdere roepende mannetjes gehoord. In combinatie met de aanwezige zomerverblijven van enkele vleermuizen, is het zeer goed mogelijk dat het hier enkele mannetjes betreft die in het voorjaar en de zomer in het gebouw een zomerverblijf hebben en in de nazomer/najaar deze verblijfplaats als paarverblijf gebruiken.

De overige waargenomen gewone dwergvleermuizen hebben, gezien het tijdstip van de waarnemingen, hun verblijfplaats waarschijnlijk in gebouwen in de ruimere omgeving van het plangebied. Er zijn geen kraamverblijven aanwezig, daar er geen grote zwermactiviteit is waargenomen tijdens de onderzoeksdagen.

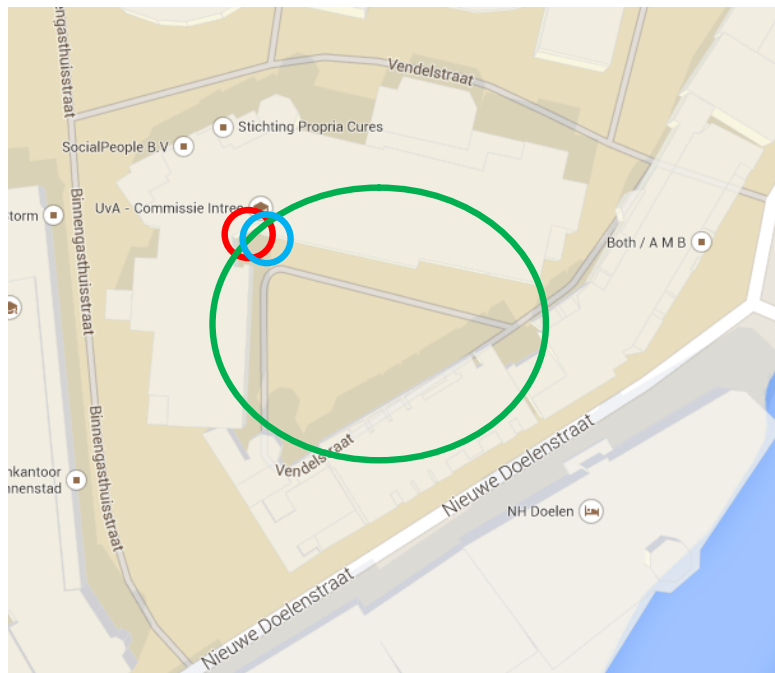
Figuur 5-1. Verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis in de onderzochte gebouwen. Rood: solitaire zomerverblijfplaatsen; groen: zoekgebied paarverblijfplaatsen; blauw: winterverblijfplaatsen.

5.1.2 Effecten van de renovatie en aanpassingen

De overkapping van de binnenruimte van het gebouwencomplex zal er naar verwachting toe leiden dat de aanwezige verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis die zich in de gevels rond de huidige binnentuin bevinden permanent onbereikbaar zullen worden. Dit betreft één van de vier zomerverblijfplaatsen, één van de twee winterverblijven en het paarverblijf. De overige verblijfplaatsen vallen niet onder de overkapping en gaan ook niet anderszins verloren door de renovatie.

Daarnaast is het mogelijk dat individuen worden gedood of verwond door de werkzaamheden, indien er geen maatregelen worden genomen om dit te voorkómen. Voor het vernietigen van zomerverblijfplaatsen en paarverblijfplaatsen is het noodzakelijk mitigerende maatregelen te treffen en een ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen.

De overkapping leidt er tevens toe dat de binnentuin niet meer beschikbaar is als foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis. Er is in de directe omgeving echter voldoende foerageergebied beschikbaar. Foeragerende exemplaren zijn tijdens de veldonderzoeken steeds in de Binnengasthuisstraat en de Vendelstraat waargenomen; doorgaans meer buiten dan in de binnentuin. Ook de in de directe nabijheid liggende grachten zijn geschikt en worden ook gebruikt als foerageergebied. Het verlies van de binnentuin leidt niet tot het ongeschikt worden van verblijfplaatsen in de directe omgeving.

Figuur 5-1. Verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis die onbereikbaar zullen worden door de overkapping van de binnenruimte. Rood: solitaire zomerverblijfplaatsen; groen: zoekgebied paarverblijfplaatsen; blauw: winterverblijfplaatsen.

5.2 Beschermde vogelsoorten

Algemene broedvogels

Overtreding van verbodsbepalingen met betrekking tot niet-jaarrond beschermde broedvogels (merel, stadsduif) is mogelijk aan de orde wanneer het gebouw in de broedtijd (grofweg maart-september) wordt gerenoveerd. Broedende vogels in de binnentuin worden dan mogelijk verstoord, wat kan leiden tot het verlies van nesten. Dit is een overtreding van de Flora- en faunawet waarvoor, in dit geval, geen ontheffing verkregen kan worden. Om deze reden dient het verstoren van broedende vogels voorkomen te worden.

Gierzwaluw

De gierzwaluw-nesten zullen niet direct worden aangetast als gevolg van de werkzaamheden, omdat ze buiten het plangebied liggen. Verstoring van het gierzwaluwnest aan de Nieuwe Doelenstraat is niet op voorhand uitgesloten indien in het broedseizoen verstoringende activiteiten plaatsvinden aan de gevel en/of het dak direct tegenover het nest. Dit dient dus voorkomen te worden door middel van fasering van de werkzaamheden (geen verstoringende werkzaamheden binnen verstoringsafstand binnen het broedseizoen).

Huismus

In het plangebied zijn ongeveer 10 nesten aanwezig van de huismus, daarnaast fungeert de binnentuin als leefgebied voor deze soort. Zowel de nestgelegenheid (gebouwen) als het bijbehorende leefgebied (binnentuin) is onderdeel van het 'jaarrond beschermde nest' van de huismus.

Wanneer de werkzaamheden plaatsvinden in het broedseizoen van de huismus kan dit leiden tot het verstoren, vernielen of beschadigen van nesten met als gevolg het verlies van broedsels. Dit is een overtreding van de Flora- en faunawet.

De huidige gebouwen zullen voor wat betreft de buitengevels en de daken voor het overgrote deel behouden en onaangetast blijven. Lokaal vindt reparatie van de dakgoten daken en gevels plaats. Ook wordt de aanwezige binnentuin in de toekomstige situatie voorzien van een transparante overkapping en wordt het hier aanwezige groen verwijderd.

Op basis van de broedgegevens van de huismus en de voorgenomen werkzaamheden is niet zeker dat nestplaatsen van de huismus direct worden aangetast of vernietigd. Het is immers niet bekend op welke locatie de nesten zich exact bevinden. Het verwijderen van het groen in de binnentuin en het realiseren van de overkapping zorgen er echter voor dat de functionele leefomgeving van voortplantingsplaatsen en vaste rust- of verblijfplaatsen volledig verdwijnt.

Het is daarom nodig om mitigerende maatregelen te nemen ter voorkoming van het verdwijnen van nestplaatsen of de functionaliteit van deze nestplaatsen als gevolg van het vernietigen van een belangrijk deel van het leefgebied. Deze mitigatie kan bestaan uit het aanbieden van vogelvides en nieuw of vervangend leefgebied. Dit is verder uitgewerkt in paragraaf 6.2.

6 CONSEQUENTIES: TE NEMEN MAATREGELEN

6.1 Vleermuizen

Zoals aangegeven in het vorige hoofdstuk, is het aannemelijk dat enkele verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis worden aangetast door de voorgenomen renovatie. Indien geen mitigerende maatregelen worden genomen, zal dan sprake zijn van een overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet.

Het is nodig ervoor te zorgen dat de zogenaamde functionaliteit van de zomer-, winter- en paarverblijven van de gewone dwergvleermuis behouden blijft. Dit betekent in de praktijk dat er voorafgaand aan het aantasten van de verblijfplaatsen, vervangende verblijfplaatsen dienen te worden aangeboden in de directe omgeving. Daarnaast moet worden voorkomen dat er slachtoffers vallen onder de exemplaren die van de gebouwen gebruik maken.

In de onderstaande paragrafen wordt dit verder uitgewerkt.

6.1.1 Maatregelen om slachtoffers te voorkomen

Voor het aanbrengen van de overkapping dienen de plekken waar vleermuisverblijfplaatsen gaan verdwijnen als gevolg van diezelfde overkapping, ongeschikt gemaakt te worden voor gewone dwergvleermuizen. Dit dient om het doden en verwonden van individuen – en daarmee overtreding van verbodsbepalingen uit artikel 9 van de Flora- en faunawet – te voorkomen. Dit dient te worden gedaan in overleg met een ter zake kundige ecoloog. Indien niet ongeschikt gemaakt wordt, dan mogen de werkzaamheden alleen buiten de kwetsbare perioden plaatsvinden. De kwetsbare perioden zijn in het onderhavige geval:

- winterrust: 1 november tot 1 april (afhankelijk van de weersomstandigheden)
- paartijd: 15 augustus tot en met 15 oktober

Dit betekent in de praktijk het volgende:

1. Renovatiewerkzaamheden aan de gevels ter hoogte van de verblijfplaatsen (i.e., de betreffende verblijfplaatsen zoals weergegeven in figuur 5-1) mogen alleen uitgevoerd worden in de minst kwetsbare perioden. Dat betekent:
 - a. de winterverblijven mogen in de periode 1 november tot 1 april (afhankelijk van de weersomstandigheden) niet worden gerenoveerd
 - b. de gevels aan de binnentuin mogen in de periode 15 augustus tot en met 15 oktober (de paartijd) niet worden gerenoveerd
2. Tijdig voorafgaand aan de eigenlijke werkzaamheden moeten verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt worden zodat ze tijdens de werkzaamheden niet in gebruik zullen zijn. De basis van het ongeschikt maken is het verstoren van het microklimaat door het creëren van tocht. Dit kan worden gerealiseerd door gaten van voldoende omvang te creëren in de muur, door daklijsten te verwijderen of door openingen te creëren in gevelbetimmering. Een andere vorm van ongeschikt maken is het toepassen van overdadige verlichting op de invliegopeningen. Dit kan worden gerealiseerd door bouwlampen te plaatsen nadat dieren zijn uitgevlogen. Ook kan er gewerkt worden met zogenaamde “exclusion flaps” waarbij wel uitgevlogen kan worden maar niet opnieuw ingevlogen. Een vleermuisdeskundige moet worden ingeschakeld om de best passende methode (of combinatie daarvan) te bepalen, uit te voeren en te controleren.

3. Wanneer tijdens de werkzaamheden toch gewone dwergvleermuizen worden aangetroffen moeten de werkzaamheden direct stilgelegd worden en moet een deskundige op het gebied van gewone dwergvleermuizen worden ingeschakeld.

Maatregelen moeten bij grotere projecten in een ecologisch werkprotocol worden opgenomen. Dit ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en onder betrokken werknemers bekend zijn. Werkzaamheden moeten conform dit protocol worden uitgevoerd.

6.1.2 Tijdelijke maatregelen t.b.v. verblijfplaatsen

Voor elke aan te tasten of te verwijderen verblijfplaats moeten vier nieuwe verblijfplaatsen gecreëerd worden (Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland 2014). Er zijn 4 solitaire zomerverblijfplaatsen aangetroffen, 1 paarverblijfplaats en 2 winterverblijfplaatsen van minder dan 10 individuen.

Zomer- en paarverblijfplaatsen

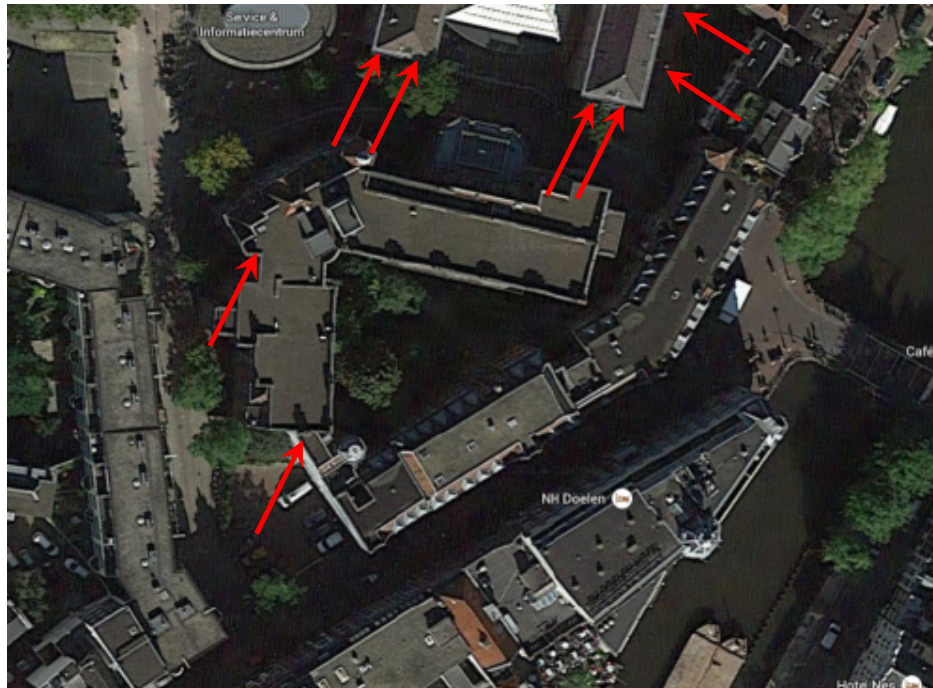
Er is vanuit gegaan dat één van de 4 solitaire zomerverblijven en het aanwezige paarverblijf verloren gaan door de renovatie. De zomerverblijfplaatsen zijn ook geschikt als paarverblijfplaats, maar de zomerverblijven moeten in de paartijd ook als zodanig beschikbaar zijn. Hieruit volgt dat er $4 \times 2 = 8$ tijdelijke alternatieven gerealiseerd moeten worden.

Houtbetonnen vleermuiskasten van bijvoorbeeld Schwegler, Waveka, Naturschutzbedarf Strobel, Hasselfeldt-Naturschutz zijn in principe geschikt als tijdelijke vervanging, niet als permanente vervanging. De ruimte moet beschikken over ruw materiaal waaraan vleermuizen zich kunnen vastgrijpen of heeft spleten of kieren waar in weggekropen kan worden en beschikt over een invliegopening zonder verlichting en vrij van obstakels. Daarnaast is het van belang dat geen irriterende of sterk geurende stoffen aanwezig zijn.

Nieuwe mogelijkheden binnen het territorium van een mannetje gewone dwergvleermuis worden snel gevonden en gebruikt. Kleinere vleermuiskasten worden door mannetjes en kleine groepjes vrouwtjes gewone dwergvleermuizen snel ontdekt. Er zullen dus 8 kleine vleermuiskasten worden geplaatst in de directe omgeving van het te renoveren gebouw, onder begeleiding van een vleermuisdeskundige. De locaties worden weergegeven in figuur 6-1. De kasten worden tegen gevels van panden in bezit van de UvA geplaatst, op plekken waar voldoende uitvliegmogelijkheid is en die op plaatsen staan waar veel gevoerd wordt. Zes kasten worden tegen gevels van het direct noordelijk aan de Vendelstraat gelegen Atriumgebouw geplaatst; deze gevels hebben een sterk vergelijkbare expositie als de gevel met verblijfplaatsen in de binnentuin. De twee laatste kasten worden op het te renoveren gebouw geplaatst, tegen een gevel aan de Binnengasthuisstraat die behouden blijft. Renovatiewerkzaamheden zullen deze kasten niet aantasten; eventueel kunnen ze tijdelijk worden weggenomen buiten de periode dat ze gebruikt kunnen worden. Hiermee wordt in de fasering/planning van de renovatie rekening gehouden.

Winterverblijfplaatsen

Volgens de Soortenstandaard is tijdelijke vervanging van winterverblijfplaatsen niet mogelijk. Het is dus zaak om door middel van fasering van werkzaamheden te zorgen dat permanente vervangende winterverblijven gerealiseerd worden voordat de huidige winterverblijfplaatsen ongeschikt worden gemaakt. Zie hiervoor paragraaf 6.1.3.

Figuur 6-1. Locaties van tijdelijke vleermuiskasten tegen gevels, aangegeven door pijlen.

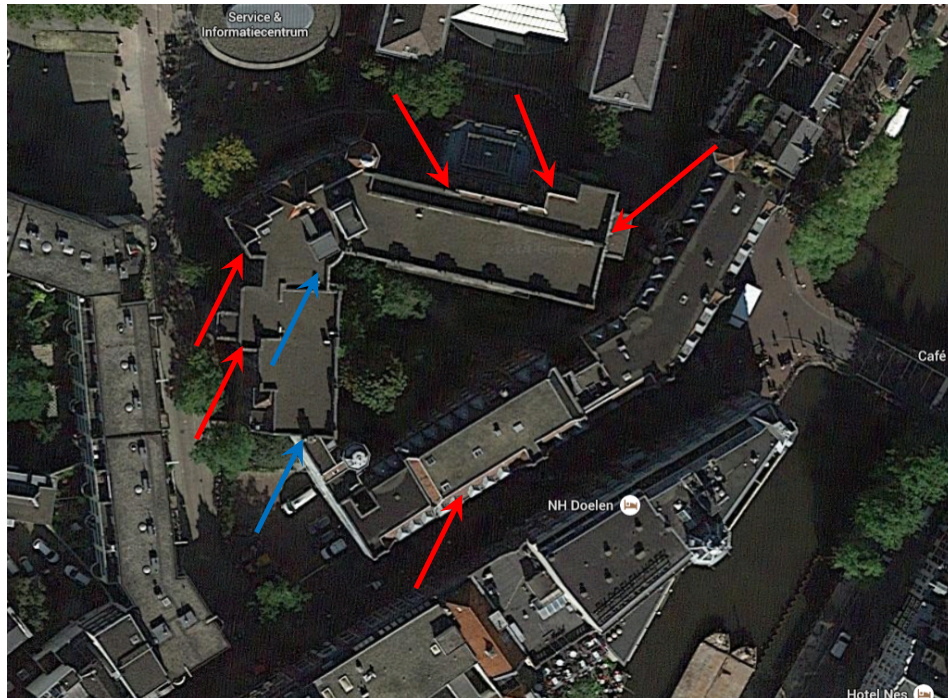
6.1.3 Permanente maatregelen tegen verlies van verblijfplaatsen

In de nieuwe planontwikkeling worden diverse permanente voorzieningen opgenomen als vervanging van de verblijfplaatsen die onbereikbaar worden.

Zomer- en paarverblijfplaatsen

In het definitieve plan zijn tenminste 8 kleine vleermuislocaties nodig die matig opwarmen. Er is gekozen voor het aanbrengen van verschillende permanente structuren die als zomer/ paarverblijfplaats kunnen dienen:

- Daklijsten tegen de bovenrand van de gevels rondom de Tweede Chirurgische Kliniek, met 1,5 cm ruimte tussen de gevel en de lijst. De daklijsten zijn 20 cm breed. Deze lijsten voorzien in veel ruimte voor vleermuizen.
- Toegankelijke ruimten onder loodslabben van schoorstenen. Hiervoor wordt gekozen om een extra type verblijfplaats aan te bieden, ten behoeve van de variatie. De loodslabben worden met behulp van latjes ongeveer 2 cm boven het schuine dakgedeelte gehouden. Onder de slabben wordt tegen de verticale wand van de schoorstenen ruw plaatmateriaal geplaatst.

Figuur 6-2. Locaties van permanente vleermuisverblijven, aangegeven door pijlen. Rode pijlen: zomer/paarverblijven; blauwe pijlen: winterverblijven

Winterverblijfplaatsen

Permanente mitigatie van het winterverblijf dat verloren gaat wordt gerealiseerd door ruimten te creëren in de spouwmuren van de gevels en schoorstenen van Tweede Chirurgische Kliniek en deze toegankelijk te maken/houden (figuur 6-3). Er is dermate veel ruimte dat meer dan ruimschoots voldoende verblijfplaatsen aanwezig zijn voor 4 x maximaal 5 overwinterende individuen = 20 individuen. Er zijn meerdere gevels die hiervoor in aanmerking komen, zodat er variatie is in microklimaat.

De spouwen dienen in de zomerperiode als aanvullende mogelijkheid voor solitaire dieren of paarverblijven. De spouwen worden geschikt gemaakt voordat de overkapping over de binnenruimte wordt geplaatst.

Figuur 6-3. Schoorstenen van de Tweede Chirurgische Kliniek: voorbeelden van structuren die zullen worden aangepast als permanent winterverblijf.

6.2 Beschermde vogelsoorten

Uit hoofdstuk 5 blijkt dat ervan uitgegaan moet worden dat jaarrond beschermde nesten van de huismus door de voorgenen ingreep hun functionaliteit verliezen. Daarnaast kunnen broedende vogels (ook van andere soorten) worden verstoord door de werkzaamheden. Indien geen mitigerende maatregelen worden genomen, zal sprake zijn van een overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet.

In de onderstaande paragrafen wordt dit verder uitgewerkt.

6.2.1 Maatregelen om verstoring te voorkomen

Het verstoren van broedgevallen van vogels is het meest eenvoudig te voorkomen door buiten het broedseizoen te werken. Wanneer buiten het broedseizoen wordt gewerkt is verstoring van broedgevallen van gierzwaluw, merel en stadsduif niet aan de orde en is geen sprake van overtreding van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet.

Wanneer het niet mogelijk is de werkzaamheden volledig buiten het broedseizoen uit te voeren, bestaat er nog de volgende optie: werkzaamheden starten voorafgaand aan het broedseizoen en in een – voor zover mogelijk – constante intensiteit te laten doorgaan gedurende het broedseizoen. Het voordeel van deze methode is, dat de verstoringafstand “automatisch” bepaald wordt: vogels zullen uit eigen beweging een nestplaats kiezen buiten hun specifieke verstoringafstand. Vogels die ondanks de werkzaamheden toch “in de buurt” gaan nestelen, hebben er kennelijk geen last van. Gezien de praktische moeilijkheid van het constant volhouden van dezelfde werkintensiteit en verstorend effect, is er echter geen 100% garantie dat verstoring op die manier te vermijden is. Bovendien is deze werkwijze geen optie voor het gierzwaluwnest in de Nieuwe Doelenstraat: dat nest mag hoe dan ook niet verstoord worden in het broedseizoen.

Het uitvoeren van werkzaamheden binnen het vogelbroedseizoen zal in sommige gevallen betekenen dat mogelijk op bepaalde locaties vanwege broedgevallen tijdelijk niet gewerkt kan worden, totdat de soort hier is uitgebroed.

6.2.2 Maatregelen t.b.v. jaarrond beschermde nesten van de huismus

De functionaliteit van de 10 nestplaatsen van de huismus gaat verloren door de voorgenomen ingreep. Belangrijkste oorzaak hiervoor is het verdwijnen van een deel van de functionele leefomgeving van deze verblijfplaatsen, namelijk het groen in de binnentuin. Daarnaast is niet uit te sluiten dat ook de huidige nestplaatsen ongeschikt zullen worden als gevolg van de renovatie of eventuele aanwezigheid van de nesten onder de toekomstige overkapping.

Aanwezig alternatief leefgebied

In de directe nabijheid van het Binnengasthuisterrein is alternatief leefgebied voor de soort aanwezig, op ongeveer 50 a 100 meter afstand direct noordoostelijk van het plangebied (figuur 6-5). Dit leefgebied bestaat uit een rustig pleintje met enkele kleine buurttuinen, een zandbak, een grasveldje, lage heggen, enkele groenblijvende struiken en hoge dichte bamboehagen (figuur 6-4). Hier is voldoende gelegenheid voor de huismussen om te foerageren, rusten en stofbaden te nemen.

Figuur 6-4. Geschikte structuren voor de huismus in de naastgelegen Vendelstraat: het pannendak (a) en de buurttuinen met groenblijvende struiken en bamboe (b-d).

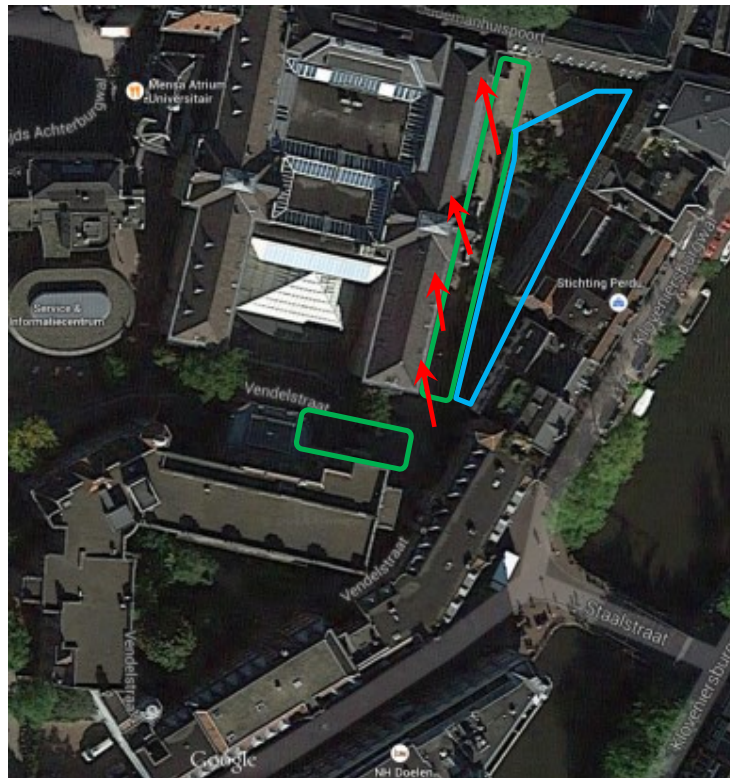
Aanvullende mitigerende maatregelen

Het verlies van de functionaliteit van de nestplaatsen van de huismus zal worden gemitigeerd door:

- werkzaamheden uit te voeren buiten het broedseizoen (april t/m half augustus);

- behoud van nestgelegenheid door het voorafgaand aan het broedseizoen aanbieden van voldoende nestgelegenheid in de vorm van nestkasten, neststenen of vogelvides;
- behoud van voldoende dekkingsmogelijkheid en slaapgelegenheid door het planten van doornige struiken en groenblijvende heesters in de nabijheid van de alternatieve nestgelegenheid (deels reeds aanwezig);
- behoud van voldoende mogelijkheden voor het nemen van stofbaden door het aanbieden hiervan in de nabijheid van de alternatieve nestgelegenheid: zandige plekken onder nieuwe aanplant (deels reeds aanwezig bij de zandbak).

In de pannendaken van het Atriumgebouw (UvA eigendom) zijn meerdere geschikte locaties beschikbaar waar nestgelegenheid kan worden gerealiseerd in de vorm van vogelvides. Nabij deze locatie bevinden zich momenteel twee broedparen van de huismus. De vogelvides kunnen worden gerealiseerd in de oostgeëxponeerde dakhelften van het Atriumgebouw, onder de dakpannen. Op die manier zijn ze georiënteerd op het hier reeds aanwezige en nog aan te vullen leefgebied. Per eenheid van deze vides (1 meter breedte) kunnen meerdere broedparen nestelen. Er is in de betreffende dakhelften plek voor ongeveer 40 meter vide, zodat ruim voldoende nestgelegenheid gecreëerd zal worden ter mitigatie van de ongeveer 10 nesten in het dak van het Zusterhuis.

Figuur 6-5. Locatie Atriumgebouw ten noorden van het plangebied. De rode pijlen geven locaties van de te plaatsen vides aan, de blauwe omlijning geeft bestaand leefgebied weer en de groen omlijnende stroken geven weer waar groenblijvende struiken worden aangeplant.

Daarnaast wordt in het landschapsplan van de UvA voor het Binnengasthuisterrein voorzien in het realiseren van extra groenstroken waarin hoge en lage groenblijvende struiken worden aangeplant. Deze stroken liggen langs de oostkant van het Atriumgebouw en langs de oostelijke uitgang van het te renoveren gebouwcomplex (figuur 6-5). Bij de uitwerking van dit plan wordt een ecooloog betrokken. In de nieuwe aanplant kunnen huismussen schuilen en rusten. De reeds aanwezige en nog te realiseren struiken bieden meer dan voldoende rustplekken voor de 10 broedparen die nu naar verwachting van de binnentuin gebruik maken, plus de enkele broedparen in de Vendelstraat en de eventuele nakomelingen van broedparen. Bij het herinrichten van de huidige binnentuin gaat geen drinkwaterplaats verloren; die zijn aanwezig op de platte bitumendakdelen van het Zusterhuis en de Tweede Chirurgische Kliniek en blijven behouden.

Door het reeds aanwezige leefgebied in de directe nabijheid, de plaatsing van de vides en het aanbrengen van de aanvullende groenvoorzieningen – voorafgaand aan het verwijderen van het groen in de huidige binnentuin – wordt de functionaliteit van de nestplaatsen behouden.

6.3 Samenvatting mitigatie en planning

In het onderstaande schema is weergegeven welke de kwetsbare perioden zijn van vleermuizen en broedvogels die in/nabij de gebouwen (kunnen) voorkomen. Ook staat weergegeven wanneer de maatregelen en werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. Hierbij is het van belang te realiseren dat het plaatsen van tijdelijke vleermuiskasten en het ongeschikt maken van verblijfplaatsen (grotendeels) voorafgaand aan de daadwerkelijke renovatie gedaan moet worden.

	maand											
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
kwetsbare perioden												
paartijd vleermuizen												
wintertijd vleermuizen *												
vogelbroedseizoen												
maatregelen en werkplanning												
1 tijdelijke vleermuiskasten												
2 realisatie vogelvides												
3 verblijfpl. ongeschikt maken:												
nestplaatsen huismus												
winterverblijven vleerm.												
zomer + paarverbl. vleerm.												
4 bouw/renovatie uitvoeren												
permanente vleerm. verbl												

kwetsbare periode; verstoring voorkómen

vogelbroedseizoen; rekening houden met broedende vogels (controles en waar nodig werk uitstellen)

maatregelen c.q. werkzaamheden uitvoerbaar

maatregelen c.q. werkzaamheden uitvoerbaar, met inachtneming vogelbroedseizoen

* afhankelijk van weersomstandigheden; te bepalen door een vleermuisdeskundige

Bij het plaatsen van de vervangende verblijfplaatsen voor de vleermuizen moet rekening worden gehouden met een gewenningstijd van 3 maanden voor solitaire zomerverblijven; voor paarverblijven is dit

6 maanden (soortenstandaard gewone dwergvleermuis). Dit betekent dat de vervangende verblijfplaatsen begin 2015 geplaatst moeten worden.

De in deze paragraaf uitgewerkte mitigerende maatregelen en de planning daarvan worden in een ecologisch werkprotocol uitgewerkt, dat op de werklocatie aanwezig is. Dit protocol wordt met de aannemer besproken zodat duidelijk is hoe en wanneer de maatregelen uitgevoerd zullen worden.

6.4 Conclusies

De bouw- en renovatiewerkzaamheden aan de gebouwen aan het Binnengasthuisterrein leiden in principe tot aantasting van enkele van de aangetroffen verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en jaarrond beschermde nesten van de huismus. Doordat voldoende vervangende tijdelijke en permanente verblijven worden aangeboden vóórdat de huidige verblijfplaatsen verdwijnen, hebben individuen voldoende tijd om te wennen aan de nieuwe verblijfplaatsen. Hierdoor zullen ze in staat zijn om deze tijdig te ontdekken en in gebruik te nemen. Doordat er meer dan 2 tot 4² maal zoveel nest- of verblijfplaatsen worden bijgeplaatst als er verdwijnen, is voldoende gegarandeerd dat ook op de korte termijn de functionaliteit behouden blijft.

Omdat effecten ten aanzien van verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van de huismus worden gemitigeerd, zijn ook op de lange termijn geen effecten te verwachten. In de uiteindelijke situatie is ruimte voor ten minste dezelfde hoeveelheid verblijfplaatsen als momenteel aanwezig zijn. Er zijn geen permanente effecten op de lange termijn. De gunstige staat van instandhouding van de plaatselijke populatie van de gewone dwergvleermuis en huismus is niet in het geding.

Omdat de huidige nestplaatsen van de huismus en verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuizen (tijdelijk) verdwijnen en hiervoor alternatieve voorzieningen worden getroffen is er wel sprake van verstoring van de huidige situatie. Dit betekent dat artikel 11 van de Flora- en faunawet wordt overtreden. Voortplantingsplaatsen (huismus) en vaste rust- en verblijfplaatsen (gewone dwergvleermuis) worden verstoord, hiervoor is een ontheffing van de Flora- en faunawet nodig. Deze dient begeleid door een 'Projectplan' te worden aangevraagd.

² 2 voor huismus en 4 voor gewone dwergvleermuis

7 LITERATUURLIJST

- De Jong, G. 2014. Inventarisatie van gierzwaluwen in stadsdeel Centrum en evaluatie van plaatsing van nestvoorzieningen. Gert de Jong Ecologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard Gierzwaluw, versie 1.1, maart 2014.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, versie 1.1, maart 2014.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard Huismus, versie 1.1, maart 2014.
- Royal Haskoning, 2010. *Onderzoek vleermuizen en vaste nesten Bibliotheek Geesteswetenschappen UvA. Onderzoek in het kader van Flora- en faunawetgeving*. Kenmerk 9V9247/R/902925/Amst.
- Sachteleben, J. & O. von Helversen, 2006. *Songflight behaviour and mating system of the pipstrelle bat (Pipistrellus pipistrellus) in an urban habitat*. Acta Chiropterologica 8 (2):391-401.

8 COLOFON

Opdrachtgever	: Universiteit van Amsterdam
Project	: Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.
Dossier	: BD1996-101+
Omvang rapport	: 39 pagina's
Auteur	: Jobert Rijdsdijk, Jeroen Groenendijk
Bijdrage	:
Interne controle	: Jeroen Groenendijk
Projectleider	: Jeroen Groenendijk
Projectmanager	:
Datum	: 18 december 2014
Naam/Paraaf	:

HaskoningDHV Nederland B.V.

Rivers, Deltas & Coasts

Entrada 301

1096 ED Amsterdam

Postbus 94241

1090 GE Amsterdam

T (088) 348 20 00

F (088) 348 28 01

W www.royalhaskoningdhv.com

